

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 6, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 657

*I. С. Комар,
аспірант кафедри бухгалтерського обліку
Національного університету державної податкової служби України*

ВИДИ ОФШОРНИХ ЗОН ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

*I. S. Komar,
Postgraduate student (Department of Accounting)
National university of State Tax Service of Ukraine*

TYPES OF OFFSHORE AREAS AND THEIR IMPACT ON THE ORGANIZATION OF ACCOUNTING

У статті аналізується поняття офшорних зон (юрисдикцій), їх походження та мета застосування. Запропоновано детальну класифікацію офшорних зон за характерними ознаками, які впливають на організацію бухгалтерського обліку.

This article analyzes the concept of offshore areas (jurisdictions), their origin and purpose of use. A detailed classification of offshore areas for characteristic features that affect the organization of accounting.

Ключові слова: *офшорні зони (юрисдикції), вільно-економічні зони.*

Keywords: *offshore (jurisdiction), free economic zones.*

Постановка проблеми. З значним податковим навантаженням у більшості країн світу, підприємства все частіше змушені шукати шляхи зменшення податкового тягаря. Одним із найпопулярніших таких шляхів є мінімізація податків через виведення капіталу в офшорні зони (юрисдикції).

За даними неурядової організації Tax Justice Network станом на 2010 рік України займає 15 місце в світі за виведенням капіталу до офшорних зон - 167 мільярдів доларів США. В трійку лідерів серед користувачів офшорних зон входять Китай - 1 189 мільярдів доларів США, Росія - 798 мільярдів доларів США та Корея - 779 мільярдів доларів США. [1]

Питання використання у зовнішньоекономічній діяльності офшорних зон в даний час постало перед Україною особливо актуально. Різні аспекти контролю над операціями з контрагентами, що мають офшорний статус перебувають у полі зору дослідників, міжнародних організацій OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) та FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering), а також у законодавстві кожної країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми діяльності офшорних зон висвітлюються у працях багатьох вітчизняних та іноземних вчених, таких як Баймуратов М.О., Бозуленко О.К., Зоріна О.І., Косе Д.Д., Омельчук Е.С. та інших. Хоча внесок цих вчених в дослідження офшорних зон дуже вагомий, але із стрімким розвитком економіки весь час з'являються певні зміни та удосконалення, чим зумовлена актуальність дослідження.

Метою статті є аналіз, узагальнення та вдосконалення теоретичних положень щодо сутності та змісту використання офшорних зон (юрисдикцій).

Виклад основного матеріалу. Перша згадка поняття «офшор» було вжито в кінці 50-х років XX століття в одній із газет східного узбережжя Сполучених Штатів Америки. У газетній статті йшлося про фінансову компанію, яка уникла контролю уряду Сполучених Штатів завдяки тому, що вона перемістила свої активи (діяльність) на територію іншої країни, яка мала більш сприятливі і вигідні податкове законодавство. Але не зважаючи на тривалий час існування офшорних зон, єдиного визначення поняття так і не має.

Існує багато термінів для позначення країн з вигідним податковим кліматом, наприклад у германомовних країнах їх називають податковими оазами, у франкомовних — податковим раєм, а в англійськомовних — загальноприйнятим терміном для визначення подібних територій виступає таке поняття як «податкова гавань» (tax haven). В країнах СНД зазвичай називають офшорними зонами або юрисдикціями.

Під зоною розуміється (від грец. Zone – пояс), лінія, простір між якими-небудь кордонами; територія, ділянка чого-небудь, характерна певними ознаками.

На думку В.М. Репецького, юрисдикція — це суверенне право кожної держави здійснювати свої виняткові владні повноваження у сфері як правотворчості, так і правозастосування у цивільних, кримінальних та адміністративних справах. У теорії права наголошується, що юрисдикція держави, за загальним правилом, обмежується її територією і поширюється на всіх фізичних осіб, що перебувають на ній. [2]

Проаналізувавши визначення зона та юрисдикція можемо зробити висновок, що і те і інше поняття може використовуватись до офшорів, оскільки спільним є територія характерна певними ознаками, чим собою і являється офшорна територія.

У фінансово-економічному словнику, юрисдикція офшорна – країна чи особлива територія всередині країни, законодавство якої стосовно заснування та оподаткування підприємств зорієнтовано переважно на міжнародний, а не на внутрішній бізнес. [3]

У своєму трактуванні визначення «офшорна зона» Д.Д. Косе зазначає, що це один із видів вільно економічних зон. Їх відносять до сервісних вільно-економічних зон, особливістю яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового та фіскального режимів, високого рівня банківської та комерційної секретності, лояльність державного регулювання. Загалом це є країни, яких учасники фінансово-кредитних операцій не є резидентами держави, на території якої укладаються і виконуються угоди. При цьому учасники користуються особливим правовим і податковим статусом, але важливою характеристикою є заборона офшорним компаніям ведення діяльності на території країни реєстрації. [4]

О.К. Бозуленко у своїй праці робить наголос, що офшорні зони (або податкові гавані) є специфічним інструментом стимулювання інвестиційної діяльності і збільшення надходжень до бюджетів депресивних територій, економічний ефект якого базується на явищі зростання державних доходів завдяки розширенню податкової бази (використанню її особливого виду доходів, отриманих лише від здійснення зовнішньоекономічної діяльності) та мінімізації величини податкового навантаження. Доходи від офшорного бізнесу в податкових гаванях складають до половини обсягу державних бюджетів. [5]

М.О. Баймуратов, О.І. Зоріна під терміном «офшорна юрисдикція» - пропонується розуміти особливі правомочності держави у сфері оподаткування, здійснювані нею на всій її території (або на окремій її частині), у результаті чого на даній території діє особливий податковий режим, а також режим таємності стосовно інформації про проведені фінансові операції, що поширюються на офшорні компанії, за умови дотримання ними встановлених у законодавстві країни реєстрації певних вимог. [6]

Враховуючи те що офшорна зона є різновидом вільно-економічних зон, як зазначив у своїй праці Д.Д. Косе, проаналізуємо мету створення вільно-економічних зон та відмінність офшорних зон від інших видів.

Вільно – економічна зона – це частина території держави, на якій для інвесторів установлюються податкові, митні, фінансові пільги з метою залучення додаткових інвестиційних засобів для активізації виробничого, торгового, зовнішньоекономічного й іншого видів діяльності.

Метою створення вільно-економічних зон є:

- активізація зовнішньої торгівлі;
- стимулювання надходження іноземних інвестицій;
- використання зони для поглиблення зв'язку між внутрішньою економікою і світовим ринком;
- залучення і вільний обмін досягненнями в галузі науки і техніки;
- прискорення росту певних економічних регіонів;
- досягнення нової інноваційної якості економіки, розширення експортної бази і розвиток виробництва імпортозамінюючих товарів;
- формування певних структур, що дозволяють прискорити темпи ринкових перетворень.

Однак у цілому головним завданням створення вільних економічних зон слід вважати активізацію зовнішньоекономічного співробітництва і розвиток інтеграційних процесів у період переходу до відкритої і конкурентоспроможної економіки на світовому ринку.

Від діяльності переважуючий на території тієї чи іншої економічної зони, дозволяє виділяти наступні її типи [7]:

- торгово-складські зони. Зони, в яких товари іноземного походження можуть зберігатися, продаватися і купуватися без сплати звичайних митних зборів. Це безмитна торгово-складська зона. Для цих зон характерні три основні ознаки: по-перше, вони створюються для обслуговування світового ринку; по-друге, на них не розповсюджуються багато податкових норм та митних обмежень, дійсні на решті території країни; по-третє, не зважаючи на те, що вони є в певному сенсі «вільними» на них розповсюджуються державне регулювання зовнішньоекономічних зв'язків. Всі торгово-складські зони організуються в більшості випадків у морських та річкових портах, на дорожньо-залізничних вузлах, в аеропортах, тобто у місцях транзита товарів і пасажирів.

- портові особливі економічні зони. Цією створення портових особливих економічних зон є стимулювання розвитку портового господарства та розвитку портових послуг конкурентоспроможних по відношенню до зарубіжних аналогів.

- експортно-виробничі зони (промислові). Відрізняюча риса цих зон складається в тому, що використовуючи пільговий валютно-фінансовий та правовий режими, держава на території зони, забезпечує розвиток найбільш пріоритетних галузей промисловості чи на території депресивних районів стимулює експортне промислове виробництво залучаючи для цього іноземну валюту або інвестиції від місцевої, штатної, федеральної влади. Це створює умови для більш ефективного використання місцевої сировини, напівфабрикатів, впровадження сучасних методів управління виробництвом, підготовка кадрів відповідної кваліфікації, що в кінцевому результаті сприяє більш швидкому розвитку інших районів та країн в цілому.

- науково-технологічні зони. В сучасній літературі вони називаються технологічні парки, технополіси, наукові парки, технологічні центри, ділові центри. Відрізняюча риса цих зон полягає в тому, що на їх території об'єднуються наукова та виробничо-технологічна діяльність в формі сучасних наукомістких фірм, зосереджених навколо великого науково-дослідного центру чи університету. Ціль створення таких зон – мобілізувати всі доступні матеріальні і трудові ресурси для пришвидшення передачі нових високих технологій в промисловості, забезпечити нові робочі місця, диверсифікувати економіку в регіоні та в країні.

- офшорні зони. Ці зони приваблюють клієнтів сприятливим –валютно-фінансовим режимом, високим рівнем банківської і комерційної секретності, лояльністю державного регулювання. Їх головна відмінність від інших вільно-економічних зон полягає в тому, що зареєстровані в них підприємства не мають права здійснювати ніяку виробничу діяльність. Основною ознакою офшорних юрисдикцій є пільговий характер оподаткування, відсутність валютних обмежень, вільний вивіз прибутку, відсутність митних зборів для іноземних інвесторів, низький рівень статутного капіталу.

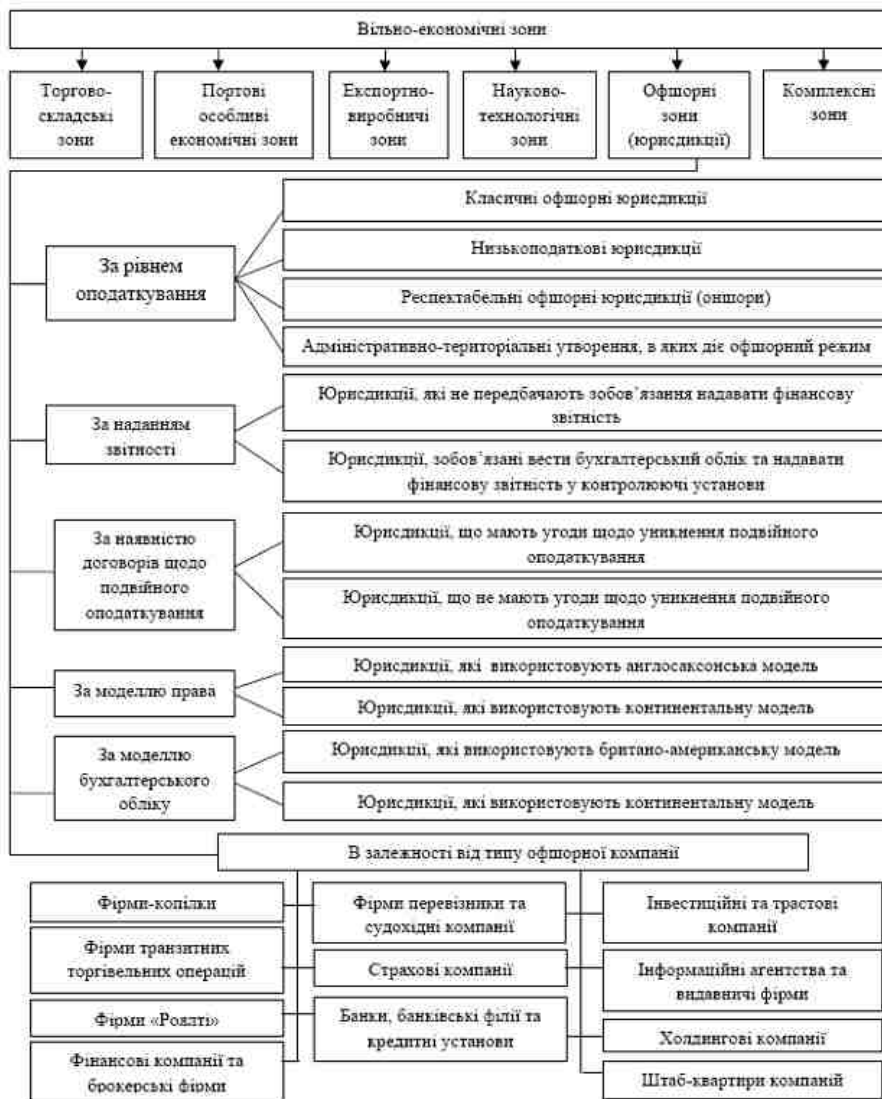
- комплексні зони. В реальному житті, як правило, зон «чистого типу», спеціалізуючи на одній функції практично не має. Найбільш розповсюджені зони, в яких поєднуються торгові, митні, виробничі, дослідницькі функції, тобто комплексні (комбіновані) зони. Це пов'язано з тим, що вони не тільки припускають виконання різних функцій, але й допускають різноманітну орієнтацію інвестора.

Виходячи з вищевикладеного ми бачимо, що спільним між існуючими видами вільно-економічних зон та офшорними зонами є низькі податки чи їх повна відсутність. Але в той же час існує суттєва відмінність, вона полягає в тому, що всі види вільно-економічних зон орієнтовані на залучення продуктивного капіталу (як іноземного, так і вітчизняного), який накопичує доходи усередині зони, тоді як мета офшорних зон — полягає в залученні тільки іноземного капіталу, та підприємства що зареєстровані в цих зонах не мають права здійснювати ніяку виробничу діяльність на території зони.

Визначивши суть, первинне походження, мету створення та використання офшорних зон можемо виділити класифікаційні ознаки, які впливають на організацію бухгалтерського обліку (табл. 1).

Таблиця 1.

Класифікаційні ознаки офшорних зон, які впливають на організацію бухгалтерського обліку

За рівнем оподаткування:

1) Класичні офшорні юрисдикції – ними, як правило є невеликі островні держави. Класичні офшорні компанії не мають право вести будь-яку діяльність на території країни, де вони зареєстровані. Офшор в подібній зоні зазвичай коштує недорого, оподаткування та вимоги до ведення бухгалтерського та фінансового обліку повністю відсутні, але існує обов'язок власника компанії сплачувати в бюджет офшорної держави щорічний збір.

Приклади класичних офшорів: Беліз, Панама, Домініка, Багамські острови та інші.

2) Низькоподаткова юрисдикція – юрисдикція, законодавство якої не передбачає звільнення від податків, але при виконанні певних умов компаніям надаються певні пільги. Зареєстровані компанії є резидентами в країні реєстрації, вони зобов'язані ставати на податковий облік, вести бухгалтерію, подавати звітність та платити місцеві податки. Даний тип юрисдикцій є «прозорим» для банків та партнерів, і може використовувати переваги договорів про уникнення подвійного оподаткування.

Приклади низько податкових юрисдикцій: Болгарія, Ірландія, Кіпр, Лабуан, Швейцарія.

3) Респектабельні офшорні юрисдикції (оншори) – це держави з звичайним (або високим) оподаткуванням. Зареєстровані в них компанії зобов'язані вести бухгалтерський облік в країні реєстрації, однак при дотриманні певних умов можуть сплачувати податки в заниженому розмірі. Дані компанії можуть застосовуватися в агентських схемах, побудові холдингових структур, а також для використання договорів про уникнення подвійного оподаткування.

Приклади респектабельних офшорних юрисдикцій: Великобританія, Данія, Швейцарія, США, Новозеландія.

4) Адміністративно-територіальні утворення, в яких діє офшорний режим – в основному це характерно для країн, що мають федеральний устрій. Для цих офшорних юрисдикцій характерно те, що вони можуть виконувати функції податкової гавані у разі ведення міжнародного бізнесу і в той же час дають можливість здійснення офшорних фінансово-господарських операцій, не виходячи за національні кордони однієї країни. Оскільки для цих країн, що мають федеральний устрій, характерні кілька рівнів оподаткування: федеральний, суб'єкта федерації і місцевий, то офшорні території надають пільгу в частині податку суб'єкта федерації для тих підприємств, які, будучи зареєстровані на його території, ведуть діяльність і отримують дохід за його межами, тобто здійснюють фінансово-економічну діяльність офшорного типу.

Приклади адміністративно-територіальних утворень: США – штати Далевер, Невада і Вайоминг; Швейцарія – кантони Немател, Фрибург і Цуг; Канада – провінція – Нью-Брансвік; Росія – Калмикія, міста Углич, Смоленськ.

За наданням звітності:

1) Юрисдикції, які не передбачають зобов'язання надавати фінансову звітність – до цієї групи відносяться країни, які входять до складу класичних офшорів.
2) Юрисдикції, зобов'язані вести бухгалтерський облік та надавати фінансову звітність у контролюючі установи – до цієї групи належать низько податкові та респектабельні офшорні юрисдикції.

За наявністю договорів щодо подвійного оподаткування:

1) Юрисдикції, що мають угоди про уникнення подвійного оподаткування. Заснування компанії в юрисдикціях, які мають широкую мережу укладених договорів про уникнення подвійного оподаткування, може бути суттєвою перевагою за мети мінімізації оподаткування дивідендів, процентів та роялті, що сплачуються між країнами – учасницями такої угоди. Такі юрисдикції, як правило, позиціонуються як неофшорні.

2) Юрисдикції, які не мають (незначна кількість) угод про уникнення подвійного оподаткування. Цей вид юрисдикцій, як правило, включає в себе офшорні країни та використовується, в першу чергу, через відсутність корпоративних податків (на прибуток і т. ін.) та зазвичай вимагає, щоб компанії сплачували тільки фіксовані річні платежі/збори. [8]

За моделлю бухгалтерського обліку:

1) Англо-американська модель. Основна ідея цієї моделі — орієнтація обліку на інформаційні запити інвесторів і кредиторів. Це зумовлено тим, що промислові революції в США і Великобританії привели до того, що власники компаній (інвестори) відійшли від оперативного управління, передавши його професійним управлінцям. У цій ситуації фінансова облікова інформація стає важливим джерелом даних про становище компанії. З'явилася практика подання акціонерам управлінським персоналом фінансових звітів для контролю ефективності використання ресурсів. Саме ця обставина визначила націленість фінансової звітності на інформаційні потреби інвесторів і кредиторів. Для цієї моделі характерні: стабільна політична система; розвиненість економіки; всі правила (стандарти) приймаються професійними організаціями; високий професійний рівень облікових ринків, користувачів, сертифікації професійних кадрів; фінансова звітність спрямована на задоволення потреб інвесторів та кредиторів.

Разом з тим у британо-американській моделі немає: уніфікованих плану рахунків, облікових реєстрів, форм звітності, що може бути й позитивною стороною цієї моделі. Ця модель обліку широко застосовується в Великобританії, острові Джерсі, Гібралтарі, Кайманових островах, Багамських островах, Ірландії, Кіпрі.

Континентальна модель. Цієї моделі дотримуються у більшості країн Європи і в Японії. Вона передбачає тісний зв'язок бізнесу з банками, які в основному і задовольняють потреби фінансових компаній. Бухгалтерський облік регламентується законодавчо, характеризується значним консерватизмом. Орієнтація на управлінські запити кредиторів не є пріоритетним завданням обліку. Навпаки, облікова політика спрямована-насамперед на задоволення вимог уряду, зокрема щодо оподаткування згідно з національним макроекономічним планом. Крім того, уряди цих країн вимагають публікувати деяку інформацію про компанії, тому останні змушені готувати фінансову звітність, проте в менш деталізованому вигляді, ніж це потрібно для захисту інтересів кредиторів

Отже, континентальна модель використовується в країнах зі стабільною політичною системою, розвинутою економікою і має такі особливості: фінансовий звіт спрямований на задоволення потреб банків, облікові реєстри регламентуються законодавчо, облікова практика зорієнтована на задоволення потреб уряду, зокрема показників макроекономічного рівня.

У групу країн континентальної моделі входять Нідерланди, Люксембург, Мадейра, Панама та інші.

В залежності від типу офшорної компанії:

- 1) Фірми-копілки – накопичення грошових коштів, перевага визначається ступенем конфіденційності інформації про власника (Ліхтенштейн);
- 2) Фірми транзитних торговельних операцій – наявність подвійної схеми, де реєструється компанія у відповідній офшорній зоні, а інша в респектабельній країні, котра слугує в якості транзиту для фінансових потоків;
- 3) Фірми «Роялті» збирання різних ліцензійних виплат за патенти, авторські гонорари та інші подібні відрахування;
- 4) Фірми перевізники та судохідні компанії – проведення морських та авіоперевезень, як власними так і застрахованими судами та літаками під прапором офшорної держави або фірмою, що здійснює експедиторську діяльність;
- 5) Страхові компанії – здійснення перестраховування страхових ризиків або страхування «дружньою» компанією;
- 6) Банки, банківські філії та кредитні установи – проведення діяльності банками, банківськими філіями та кредитними установами в офшорних зонах за умови ліцензування (Швейцарія);
- 7) Інвестиційні та трастові компанії – здійснення грошовими активами клієнтів (Нідерланди);
- 8) Фінансові компанії та брокерські фірми - таким структурам необхідна репутація (Люксембург, Швейцарія, Нідерланди, Ліхтенштейн, Ірландія).
- 9) Холдингові компанії - в Люксембурзі, при певних умовах, холдингові компанії повністю звільняються від податків.
- 10) Штаб-квартири компаній - найм великої кількості співробітників. Основним параметром для створення подібної структури буде являтися розмір прибуткового податку.

11) Інформаційні агентства та видавничі фірми - країни з низьким рівнем оподаткування авторських винагород, низькою вартістю виробництва поліграфічної продукції, хорошими засобами комунікації (Кіпр і Мен).

Висновки. Дослідивши походження офшорних зон, можемо зробити висновок, що це один з видів вільно-економічних зон. Який за своєю суттю має спільні особливості, такі як встановлення пільгового режиму для залучення капіталу. Особливою рисою, яка відрізняє офшорні зони від інших є те, що на ці території залучається тільки іноземний капітал, а власники підприємств зареєстрованих в офшорних зонах зобов'язані вести діяльність тільки за межами офшорної зони. Вибір офшорної зони може здійснюватися за багатьма класифікаційними ознаками, тому при створенні офшорної компанії або взаємодії з іноземними контрагентами з офшорним статусом потрібно детально аналізувати всі можливі фактори та цілі які підприємство має наміри отримати від такої діяльності та співпраці.

Література.

1. The Price of Offshore Revisited: Presser. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.taxjustice.net/.../The_Price_of_Offshore_Revisited_Presser_120722.pdf
2. Репецький В. М. // Дипломатичне і консульське право: Підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2006. — 372 с.
3. **Фінансово-Економічний Словник.** [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://fes.net.ua/?p=135>
4. Косе Д.Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин // Д.Д. Косе // Часопис Київського університета права. – 2008. - №1. – с. 18-23
5. Бозуленко О.К. Роль офшорної фінансової діяльності у світовій фінансовій системі /О.К. Бозуленко // Економіст. – 2010. - №1. – с. 51 – 53.
6. Баймуратов М.О. Зоріна О.І. Офшорні зони у сучасному всевітті: питання теорії та практики. – Одеса : Фенікс, 2010. – 174 с.
7. Омельчук Е.С. Свободные экономические зоны: преимущества и недостатки / Е.С. Омельчук // Развитие методов управления та господарювання на транспорті. – 2010. - №33. – с. 104 – 121.
8. Балбекова О. Обзор возможных юрисдикций для размещения та реєстрації холдингової компанії / О. Балбекова // Юридичний радник. – 2009. - № 29

References.

1. The Price of Offshore Revisited: Presser (2012), available at: www.taxjustice.net/.../The_Price_of_Offshore_Revisited_Presser_120722.pdf (Accessed 27 May 2014).
2. Repets'kyj, V. M. (2006), *Dyplomatychnе i konsul's'ke pravo* [Diplomatic and Consular Law], 2nd ed, Znannia, Kyiv.
3. Financial and Economic Dictionary, available at: <http://fes.net.ua/?p=135> (Accessed 23 May 2014).
4. Kose, D.D. (2008), "Place legal regime for offshore territory in the regulation of economic relations", *Chasopys Kyivs'koho universyteta prava*, vol. 1, pp. 18-23.
5. Bozulenko, O.K. (2010), "The role of offshore financial activities in the global financial system", *Ekonomist*, vol. 1, pp. 51 – 53.
6. Bajmuratov, M.O. and Zorina, O.I. (2010) *Ofshorni zony u suchasnomu vsesviti: pytannia teorii ta praktyky* [Offshore in the modern universe: Theory and Practice], Feniks, Odessa.
7. Omel'chuk, E.S. (2010), "Free economic zones: advantages and disadvantages", *Rozvitok metodiv upravlinnja ta gospodarjuvannja na transport*, vol. 33, pp. 104 – 121.
8. Balbekova, O. (2009), "Overview of possible jurisdictions for placing and holding company registration", *Yurydychnyj radnyk*, vol.29.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"